

183. col. 2. qui tamen omittit narrare ejus præfiam formam, sed cum dicat esse communem omnibus majoribus Ordinibus, arguitur, eam esse similem Albæ, seu Camisio, forsan subtilioris materie, quam illa Lectore; & hæc pariter per annum est coloris candidi, in Quadragesima verò purpurei. At Magrius in *Hierolex. Verb. Sticharium*, ait, esse manifestum abutium Græcorum, induere Sticharium coloratum, quia semper debet esse candidum, ob ejus mysticam significationem ibi à SS. Patribus relatum; quam Latini *Stolam* vocant, & nomen Orarii à Græcis acceperunt. De ea plura differit Morinus *diſt. part. 2. in Adnot. num. 6. pag. 174* ex quibus duo discrimina notat circa Græcorum, ac Latinorum Stolas; unum est, quòd Diaconi Græci portant Orarium super humerum sinistrum, dependens ex utraque parte, & in alarum quemdam typum utrinque fluitans; non enim alligant partes illas fluitantes sub humero, & brachio dextero, ut faciunt Latini; & sunt significare Alas Angelorum, quibus ipsi Diaconi comparantur. Aliud discrimen est, quòd Græci prædicti tempore communionis cingunt se eodem Orario, seu Stola, in qua ter est inscriptum *Agios, idest sanctus*, quo Angelorum canticum designatur, ut fuscè ibidem Morinus. Quinta Vestis est Presbyterorum, & hæc triplex *Phenolion, Epitrahelion, & Manipulus*, quod nos appellamus *Casulam*; est enim vestis alba, manicis carens, totum corpus circumtegens, à capite usque ad pedes, unam tantum habens aperturam in superiori parte, per quam caput immittitur, & postea toti corpori allabitur, brachia, manifestè cum cætero corpore concludens. Sic erant etiam apud nos *Casulæ antiquæ*, ut demonstrant Emin. Card. Bona *Rerum Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 8. Magrius in Hierolex. Verb. Casula*. Notæ Decisiones de *Sacrificio Missæ Decif. 30. num. 30.* & Morinus *ubi supra pag. 177. col. 2.* subdens, quòd quando Sacerdoti erat aliquid agendum, reflectebat, & revolvebat lacinias interiores *Casulæ* super brachia, ut manicis liberis uti posset; & talis forma *Casularum* adhuc durat apud Græcos. Altera vestis propria Sacerdotum est *Epitrahelium*, idest Stola valde lata; siquidem Sacerdotes Græci duas adhibent Stolas, seu Oraria: primam, qua etiam Diaconi utuntur, & hanc Presbyteri portant pendentem à collo, solutam, & fluitantem, prout faciunt Sacerdotes Latini, dum Vesperas canunt, vel Sacramenta ministrant. Alteram dictam *Epitrahelium*; quæ solis Sacerdotibus competit, non etiam Diaconis; & ut dixi, est majoris latitudinis, & eam Græci sibi ponunt ad collum, & deinde stringunt ante pectus adintra Latinorum Sacerdotum celebrantium, ut differit idem Morinus in *d. Adnotationib. numer. 92. pag. 193. Manipulus* est ultima Sacerdotum Græcorum Vestis sacra; & hic est duplex, quia illum deferunt in utroque brachio, dextero, & sinistro, ut advertit Magrius in *Hierolex. Verb. Manipulus*. Sextum genus Vestium sacrarum est Episcoporum, qui præter prædictas, habent sibi proprias alias duas *Phenolion, & Pallium*. Differt autem *Phenolion*, seu *Casula Episcopalis* à *Phenolio*, seu *Casula Presbyterali*; hæc enim, ut supra diximus, est simplex; illa verò, qua utuntur Episcopi est variis Crucibus insignita; & idè ab ipsis vocatur *Multicrucium*; & juxta varietatem temporum, vel alba est, vel violacea, aut purpurea, teste eodem Morino in *diſt. Adnotat. sub num. 7. in fin. pag. 177. col. 2.* *Pallium* quoque est Episcoporum Græcorum indumentum: sed valde differt à *Pallio*, quo decorantur à Papa Primates, & Archiepiscopi Latini; nam in Ecclesia Latina *Pallium* est fascia lanea, duos, aut tres digitos lata, cingens Episcopum per humeros ante, retroque in modum circuli; cui fasciæ Cruces

quatuor applicantur, una ante pectus, altera retrorsum ex opposito, cæteræ super humeros; & signum est Jurisdictionis, Præeminentiæ, & Superioritatis, ut docent Canonistæ, & scribentes ad titulum, & Rubricam de *Auctoritate, & Usu pallii*. At Græcorum Antistitem *Pallium* est fascia longa ejusdem, aut paulò majoris latitudinis, primò collum involvens, deinde à collo per medium pectus descendens usque ad genua, crucibus pluribus intertextis; & ab ipsis Græcis appellatur *Omphorion*. Datur autem in consecratione omnibus Episcopis, & ab ipsis indiget in ministeriis sacris adhibetur; quia apud illos est signum dignitatis, non adhibet Jurisdictionis, ut ex testimonio antiquorum Patrum, ac Conciliorum probatur ab ipomet Morino ubi proxime *num. 19. pag. 180.* & à Magrio *Hierolex. Verb. Pallium*, ubi plurimas de hoc Sacro indumento eruditiones cumulat. Duos tamen Græcorum abusus notat circa ipsum: Unum videlicet, quòd illud sericum faciunt, cum debeat esse laneum, ob mysterium deperditæ ovis, quam bonus Pastor querere, & inventam in humero ad ovile portare debet. Alterum quòd *Pallium* concedunt omnibus Episcopis, etiam antiquis in ipsa Ecclesia Orientali soli Patriarchæ, & Metropolitanæ eo ornabantur à Romanis Pontificibus, ut ostendit ibidem Magrius, & narrat Eminent. Card. Baronius *Anno 535. à num. 55. & segg. & iterum Anno 934. num. 1.* Ultimum genus vestis Sacre erat *Maphorium*, velum scilicet Virginum Deo dicatarum; quo caput suum ornabant, dimittentes illud pendens aliquantulum super humeros, ut faciunt etiam nostris temporibus Moniales, quando diebus festis procedunt ad chorum; & de eo agit S. Athanasius in libello de *Virginitate* paulò ante medium, jubens illud esse sine fimbriis, aut villis; & erat etiam ornamentum Diaconissarum, subius quòd portabant *Stolam diaconalem* ab utraque colli parte pendentem, & cujus extremitates ambæ exterius conspiciantur ad tradita per eundem Morinum in *Adnotat. anted. num. 14. in fine.*

Tertia observatio versatur circa illa verba: *Et facit Penitentiam tres*; denotant enim tres reverentias, quas Subdiaconus ordinandus exhibet Episcopo, dum se præsentat ad Ordinationem; quia apud Græcos usus iste invaluit, ut prostrationes corporis vocentur penitentia; prout scribit Morinus mox citatus *num. 31. pag. 184. col. 1.* subdens, quòd etiam apud illos in Confessione Sacramentali solum est imponere centum Penitentias, idest centum genuflexiones, aut corporis prostrationes.

Quarta observatio fit in illis verbis positis post Orationem: *Et dicit Amen, qui factus est Subdiaconus*: ex quibus inferitur, quòd hujus Ordinis collatio breviter expeditur, incipit enim à signo Crucis, quòd Episcopus facit in capite ordinandi ante Orationem, & in ejusdem unice, ac brevis Orationis recitatione completur. Hinc Morinus opinatur, quòd porrectio malluvii, ac mantilis, quam facit Episcopus Subdiacono, & per hunc effusio aque super manus Episcopi, necnon proclamatio illa, tempore oblationis, *Quicumque fideles sunt, sint; qui Catechumeni, egressiantur, non sint actus ad substantiam Ordinationis spectantes, sed adepta possessio, ac exercitia ejusdem Ordinationis*. Ecce verba ejusdem Morini *part. 3. Exercit. 11. cap. 7. n. 8. Græci in Ordinationibus suis, postquam aliquem in Lectorem, vel Subdiaconum ordinaverunt, Lectorem in novæ dignitatis adeptæ possessionem mittunt, non modò librum tradendo, sed etiam legendo; Subdiaconum non modò mantile, & malluvium tradendo, sed etiam jubeundo ut cetera aquam infundat super Ordinationis manus, ceteraque ministrat, quæ sunt Subdiaconorum propria*. At hæc omnia magis conspiciuntur in sequenti

Tertia ordinationum Græcorum formula, quam ex Si-

ex Simeonis Thessalonicensis Archiepiscopi libro 30 ibidem Morinus transcripsit, & collocavit in *d. suo opere de Sacris Ordinationibus part. 2. pag. 104.* & segg. ubi sic loquitur.

Ritus Ordinationis Subdiaconi, ejus officia, & sacra horum explicatio. Cap. 3.

Post Lectores, sequitur, ut diximus, Subdiaconorum Ordo, qui Lectoratu excellior est, ut potè Diaconis tantum postpositus. Lectoribus autem, & Psalms licet post susceptum divinum sigillum legitimo matrimonio jungi: Subdiaconis autem non amplius. Illi igitur postquam Lectoris sigillum primò acceperunt, ut bene ministrarent, tempore huic Ordinationi suscipiendæ definitio offeruntur. Tempus autem est annus ætatis vigesimus. Pontifice igitur stante ante portas regias, Missa nondum incepta, adducitur qui manus impositionem Subdiaconi accepturus est, vestem nigram indutus, & porphyrium Camisium. Accenduntur quoque luminaria, quod in omni Ordinatione fieri solet in gloria magni Luminis, & demonstrationem illuminationis divinitus subministratæ. Deinde jussu Pontificis Camisium deponit, & Sticharium induit, Pontifice ipsum benedicente. Sed prius ad Orientem versus ter Deum adorat auctorem, & subministratorem illuminationum, velut ad majorem illuminationem, quæ Stichario significatur, accedens. Porphyream quidem vestem exiit, quæ Passionis indicium est, ut potè vibices adhuc sanguinolentas indicans: sed album Sticharium demonstrat puriores gloriæ Dei radios, amittumque perturbationis expertem. Eum etiam cingunt, ut doceant, eum non posse amplius vestem castitatis sui arbitrio possidere, sed ipsam circa lumbos ejus in humilitate confringi per temperantiam, & castitatem, cum in posterum uxorem ducere non possit.

Adiens igitur Episcopus ab eo signatur, quia JESUS, qui mortificatus est, & vivit, ipsum inaugurat, & ipsi consecratur. Manus quoque illi imponitur, quoniam Oratio à Deo gratiam, & protectionem recipit. Ipsa autem est ejusmodi: *Quia tu possisti in Ecclesia Gradus, & Ordines, hunc quoque suscipe, ut adites portas Templi Sancti tui*. Et cum gratias egit, eumque signavit, mantile imponit Episcopus ejus humero, manibus autem malluvium tradit; ipse verò Episcopi manus deosculatus hæc accipit. Huncque honorem ei defert, eò quòd hujusmodi ministerium consecutus est. Episcopus autem manus extendit, & consueta recipit; sicque ordinatus benedicitur, & salutans Subdiaconus, ut factus ejusdem Ordinis, ad eos abit, executurus Subdiaconorum munia; custoditque portas sacras, ne quis profanorum intra Sanctuarium ingrediatur; tangit quoque Vasa sacra, & pulchro ordine ea disponit, ut Sacerdotes præparata invenientes dona deferant, & in maximo introitu ea suscipiens, vasa, inquam, Sacra, quæ superant, conservat, & Ministris (sive Subdiaconis aliis) tradit. Fas enim non est inferioribus, quam illi sint, ea tangere. Catechumenos quoque expellit tempore constituto, cum scilicet dicit Diaconus, *Catechumeni procedite*. In Litanis Crucem tenens cæteros præcedit. Subdiaconi insuper Cereostata in divina Mensa, & Tricerium Sanctuarium, & luminaria præparant, ac adornant. Idè in omni sacra operatione cum Episcopo interveniendum est, accedunt illi ad Sacras portas post Diaconos, ibique Mysteriorum communionem fruuntur. Sic se habent ea, quæ ad Subdiaconos, sive Ministris pertinent.

Hucusque Simeon Archiepiscopus Thessalonicensis, de quo Morinus in *Commentar. Hist. de Sacram. Penitentia* in adnotatione ad ejusdem Archiepiscopi Dialogum de eodem Penitentia Sacramento, ita De Sacramento Ordinis.

scribit: *Quando scripserit Simeon mihi est ignotum. Sexcentis annis majorem esse judicat Posservinus: sed multò juniorem existimo*. In præfatione autem ad eundem Simeonis libellum de Sacramento Ordinis, subdit idem Morinus: *Simeonem cap. 8. libri istius mihi videtur innuere, se scribere cum Franci in Græcia dominarentur*. Cæterum, cum non ita facile sit ex historiis diffinire, quando Franci in Græcia præliaverint, incertum remanet, quo tempore Simeon prædictus viveret, ac scriberet; sed ex prædicta ejus formula ordinationis Subdiaconorum constat, eisdem Subdiaconis Græcis præter præparationem Vidorum Sacrorum pro Sacrificio, injunctum fuisse munus custodiendi portas Templi, & accendendi Cereostata, & Tricerium; idest Candelabra, & Cerum triangulum, & sic per eosdem Græcos coactos esse in unum Ordines tres, scilicet Oltariatum, Acolythatum, & Subdiaconatum; & hæc de causa omittunt conferre eosdem Ordines Oltariatus, & Acolythatus, ut differimus supra *Decif. XVII. idcirco Subdiaconi Græci sunt potius similes Acolythis Latinorum, quam Subdiaconis, ut ait Emin. Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 25. §. 16. in fine, quem refert, & ejus dictum approbat Bifus in Hierurgia Verb. Subdiaconus num. 194.*

DECISIO XXIV.

ARGUMENTUM.

Recententur omnia Officia ad Subdiaconum Latini, tam de Jure antiquo, quam de Jure novo pertinentia. Eadem discutuntur, & eruditionibus exornantur: præcipue circa antiquas fidelium Oblationes in Missa: Ablutionem Corporalium, cum Pallis, & Purificatoriis: Epistolæ decantationem: Patenæ etymon, materiam, & usum: atque Crucis in Processionibus delationem. Tandem deciditur, An peccet mortaliter Subdiaconus officia sua exercens mortali culpa gravatus?

SUMMARIUM.

- 1 Officia Subdiaconorum explicare utilissimum.
- 2 Subdiaconi olim custodiebant portas Templi; & aquam ad lavandum manus Sacerdotis dabant, & n. 14.
- 3 Martyrum gesta colligere spectabat ad septem Subdiaconos: Roma ex decreto S. Fabiani Papæ.
- 4 Notarii septem prius deputati à S. Clemente.
- 5 Subdiaconi Nuncii Apostolicæ Sedis.
- 6 Nuncii Apostolici nunc sunt characteri Episcopali insigniti.
- 7 Oblationes fidelium in Missa olim à Subdiaconis receptæ.
- 8 Offertorium in Missa cur sic dictum?
- 9 Oblationes in Missa factæ à fidelibus usque ad Annum MCC.
- 10 Oblationes aliæ erant pro Sacrificio Missæ, aliæ pro Ministris.
- 11 Oblationarius Subdiaconus quis esset?
- 12 Oblationum usus adhuc in Gallia servatus, & Mediolani.
- 13 Calicis, ac Patenæ delatio ad Altare officium Subdiaconi antiquissimum.
- 14 Aquam ad lavandas manus Sacerdotis Subdiaconi non dant.
- 15 Officia Subdiaconi ex Pontificali Romano quinque.
- 16 Aquam pro Sacrificio, non etiam Vinum Subdiaconus cur debeat præparare?
- 17 Vinum consecrare sine missione aque non licet.
- 18 Aquam in Calicem Subdiaconus infundit.
- 19 Corporalis etymon, forma, & magnitudo.

- 20 *Palle parve materia, & forma. Et cur dicta Animetta?*
- 21 *Corporalia, & Palle quando à Laicis tangi non possint?*
- 22 *Purificatoria tangere illicitum.*
- 23 *Abluere Corporalia, Pallas, & Purificatoria spatat ad Subdiaconos.*
- 24 *Epistolam cantare in Missa pertinet ad Subdiaconum.*
- 25 *Epistola legitur in Missa ex Apostolorum instituto. Et quid ipsa significet?*
- 26 *Patenam velo obvolutam tenet Subdiaconus in Missa solenni.*
- 27 *Patena S. Petri Chrysofoli in Ecclesia Imolensi.*
- 28 *Patene velo obvolute mysterium.*
- 29 *Patena cur non teneatur à subdiacono in Missa Defunctorum?*
- 30 *Pax cum Patena dari non debet, nec poni sub mento communicantium.*
- 31 *Crucem in Processionibus quando subdiaconus deferat? Et quando non? Et num. 35.*
- 32 *Crucis delatio in Processionibus ritus antiquissimus.*
- 33 *Crucis Christi etymon, & materia.*
- 34 *Æthiopus devotio erga Crucem.*
- 36 *Crux à Regularibus velo teſta deſertur in Processionibus.*
- 37 *Crux Ecclesie Paduane cum amplissimo serico Vello.*
- 38 *Crucis se signant aliter Latini, & aliter Græci.*
- 39 *Subdiaconus in peccato serviens Missæ, an peccet?*
- 40 *Præceptum naturale est res sanctas sanctè trahere.*

Reverens à Subdiaconis Græcis ad Latinos, horum officia, ac ministeria oportet explicare: quamvis enim Morinus de Sacris Ordinariis part. 3. Exercit. 12. cap. 2. num. 2. dicat, explanationem hanc esse magis curiosam, quam necessariam, eò quia nunc, & ab aliquot sæculis officia Subdiaconorum adimpleant vel Laici in Missis privatis, vel Sacerdotes in Solemnibus Sacrificiis; qui parùm attentè quæ sunt Diaconi, quæve Subdiaconi considerant, & officia hujusmodi transitorie agunt; nihilominus hoc universaliter non est verum; quia in Cathedralibus, ac aliis Collegiatis Ecclesiis utriusque Cleri Sæcularis, ac Regularis, Subdiaconorum ministeria per eisdem Subdiaconos exactè observantur, & quo, par est, obsequio peraguntur, & ideo non inutile, sed expediens est de iis ministeriis differere, tum ad illustrandam antiquitatem, tum ad modernos Subdiaconos erudiendos in omnibus ad eorum gradum spectantibus. Ut igitur faciliùs intelligantur ea, quæ ad ipsorum officium pertinent, distinguere oportet Jus antiquum, à Jure novo; nam ex utriusque Juris aspectu Studiosi conspiciant, quæ olim fuerint Subdiaconorum functiones, nunc obsoleverunt; & quæ adhuc subsistant, & habeantur in praxi. Quatuor sunt Jura antiqua locutione de Subdiaconorum ministeriis, ac officiis.

Primum est in Constitutionibus Apostolicis per S. Clementem Papam conscriptis, in quibus lib. 8. cap. 11. ita dicitur: *Hypodiaconi stent ad januas, quibus mulieres ingrediuntur, ne quis egrediatur, neve aperiatur janua tempore oblationis; unus autem Hypodiaconus ministrat aquam Sacerdoti ad lavandum manus.* Ex hoc Canone discimus, quòd Subdiaconi in primitiva Ecclesia superintendebant custodiæ portarum Templi, ut debita præstaretur reverentia, quasi non sufficeret diligentia Ostiariorum; & dabant aquam Sacerdoti ad lavandas manus in Missa; quæ duo officia nunc recesserunt ab aula, primum enim spectat ad Ostiarios, alterum ad Acolythos.

Secundum Jus antiquum extat in Epistola prima

S. Fabiani Papæ Anno 240. impressa in tom. 1. Concilior. pag. mibi. 354. in qua S. Pontifex ita loquitur circa initium: *Septem Subdiaconos ordinavi, qui septem Notariis imminerent, & gesta Martyrum veraciter colligerent, nobisque rimanda manifestarent. Quod etiam Vos omnes agere monemus &c.* Ex quibus verbis deprehenditur, tunc demandatum fuisse Subdiaconis, gesta martyrum colligere, & in scriptis ponere; fuit enim Ecclesia semper sollicita utque ab initio, ne memoria gestorum per Martyres perderetur, ac quòd eorum cruciatus, tormenta, verba, & acta describerentur; ad quem effectum S. Clemens Papa id primùm magna diligentia fieri à septem Notariis curavit, quibus S. Fabianus, ut acutiùs id agerent, septem Subdiaconos præfecit, ut latè demonstrat Emin. Cardin. Baronius *Ad Annum Christi* 238. & ibi Spondanus n. 1. & 2. Cùm autem tyrannorum persecutiones cessassent, etiam finem habuit hoc officium Subdiaconorum; quos cepit Sedes Apostolica mittere Nuncios in Provinciis, & eorum opera uti in Ecclesiastica disciplina vel tuenda vel restauranda, ut testantur plures canonēs Decreti, qui sunt Epistolæ ad eisdem Subdiaconos Ministris Apostolicis transmissæ, ut videre est in cap. *Pervenit*, & cap. *Nunciatum*. 84. dist. item in cap. *Volunt* 16. qu. 4. in cap. *Cognovimus*, & cap. *De lapsis*, 16. qu. 6. in cap. *Abbatem in Monasterio*. 18. qu. 2. & in aliis pluribus. Hoc officium pariter cessavit in Subdiaconis; punc enim Summi Pontifices mittunt Nuncios suos caractere Episcopali insigniti, tum ad majorem Apostolicæ Sedis venerationem, tum ne ipsis Episcopi locorum, ubi mittuntur subesse etiam in functionibus sacris detrectent.

Tertium Jus antiquum habetur in cap. *Cleros. dist. 20.* ubi de Subdiaconis hæc leguntur: *Subdiaconis se appellantur, quia subiacent præceptis, & officiis Levitarum: oblationes enim in Templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & Levitis superponenda Altaribus deferunt.* Hæc verba innunt magnum, & laboriosum ministerium, ac officium, cui antiquitus addidit erant Subdiaconi, scilicet colligendi oblationes panis, & vini pro Sacrificio Missæ, ac communionem tum Cleri, tum Laicorum, quas in Ecclesia fideles exhibebant. Scire studiosos oportet, solitos olim fuisse quoscunque Christianos Sacrificio adstantes diebus Dominicis, ac festivis, post decantatum Apostolorum Symbolum, munera sua Altari offerre, undè pars illa Missæ vocata est *Offeritorium*, quia tunc offerebantur à populis dona, & interim Psalmi plurimi à Choro decantabantur, quorum loco, nunc Versus unus legitur sub offeritorio nomine. Mos ille offerendi munera duravit mille, & ducentis annis in Occidentali Ecclesia, ut demonstrat Morinus in tractatu de Sacram. *Penitentis lib. 6. cap. 17. num. 5.* Emin. Card. Bona *Rerum Liturgic. Lib. 2. cap. 8. num. 4.* Magrini in *Hierolexic. Verb. Oblatio*, nec non *Verb. Offeritorium*; & nos ostendimus in nostris Decisionibus *De Sacrificio Missæ Decif. 4. num. 14.* Spectabat igitur ad Subdiaconos hæc fidelium oblationes recipere; & separare eas, quæ pro usu Sacrificii erant, idest panem, & vinum, ab illis, quæ pro divino cultu, & sustentatione Ministrorum debebant deservire; nempe oleum, incensum, grana, ac pecunias, ut dicitur Sarnellus in sua *Basilicographia cap. 27. num. 1.* & seqq. & selectum panem, & vinum, quod satis esset pro Sacrificio, & communionem totius populi, Subdiaconus deferebat ad Diaconum, & hic super Altare consecrandum à Sacerdote litante illum ponebat; hincque factum esse observat Sarnellus *l. c. cap. 27. n. 15.* quòd Subdiaconus hæc agens vocabatur Subdiaconus oblationarius. Concordat Gonzalez in *Comment. ad cap. Perniciosus valde. 3. num. 2. de celebratione Missæ. tom. 3. l. c. in cap. Causa. 13. a num. 3.* & sequentibus, de *Verb. Signific. tom. 5.* ubi

ubi de his oblationibus Canonēs allegat, atque Concilia. Quadringenti ab hinc antepaulatim deferunt celebri illa populorum devotio; & cessavit omnium oblationum usus in Missa, & sic obsolevit factum est hoc officium, ac ministerium Subdiaconorum ubique, etiam testat Morinus *d. cap. 17. num. 5.* quòd adhuc multa supersunt in Gallia istius antiquissimæ, & laudatissime consuetudinis vestigia; & Sarnellus in *d. cap. 27. num. 16.* subiungat: *Nella Chiesa Metropolitana di Milano sin' oggi in uso farsi le oblationi, come prescrive il Messale Ambrosiano; imperciocchè due Vecchioni dalla parte de gli uomini offeriscono tre Hostie, ed un Vaso di Vinobianco: lo stesso offeriscono dalla parte delle donne due Matrone.*

Quartum denique Jus antiquum reperitur in cap. *Perlestiti. dist. 25.* in quo de officiis Subdiaconorum propriis ita registratur: *Ad Subdiaconum pertinet, Calicem, & Patenam ad Altare Christi deferre, & Levitis tradere, &que ministrare: Uccolum quoque, & aquam manie, & manutergium tenere; Episcopoque, & Presbytero, & Levitis pro lavandis ante Altare manibus aquam præbere.* Duo genera officiorum ad Subdiaconos spectantium in hoc canone designantur. Unum est deferre Calicem, & Patenam ad Altare atque Uccolum cum vino, & aqua pro Sacrificio; & hoc est in usu etiam nostris temporibus; omnia enim hæc Subdiaconi exhibent Diaconis in Missis foemenibus, ut Rubricæ Missalis præcipiunt, & experientia testatur. Alterum est, præbere aquam Episcopo, seu Sacerdoti celebranti ad lavandas manus ante Altare, ac manutergium ad eas tergendas porrigere; & hoc non observatur in praxi; expletur enim ab Acolythis, nam Subdiaconus, dum Sacerdos lavat manus, occupatus est in detentione Patenæ, de qua mox dicemus. Hucusque jus antiquum.

Jus novum circa Subdiaconorum officia habetur in Pontificali Romano sub Rubrica *De Subdiaconi Ordinatione*, ubi ea recententur verbis istis: *Ad Subdiaconos spectat, Aquam ad ministerium Altaris præparare, Diacono ministrare, Pallas Altaris, & Corporalia ablueri; Calicem, & Patenam in usum Sacrificii eidem offerre. Oblationes, quæ veniunt ad Altare panis Propositionis vocantur: de iis Oblationibus tantum debet in Altare poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in Sacrario remaneat. Palle, quæ sunt in Substratorio Altaris, in alio Vase debent lavari; & in alio Corporales Palle. Ubi autem Corporales Palle lote fuerint, nullum aliud linteamen debet lavari, ipsaque lotioni aqua in Baptisterium debet vergi. Hucusque Verba Pontificalis, quæ referuntur ab ipso Morino *Sacram. Ordin. part. 3. Exercit. 12. capit. 2. numer. 2.* à Tamburino *de Sacram. Ord. lib. 7. cap. 3. n. 4.* à Bisso in *Hierurgia Verb. Subdiaconus, numer. 194. §. 2.* & ab Emin. Card. de Lauræa *de Sacram. Ord. disp. 6. num. 56.* Ex quibus verbis quinque Subdiaconi officia colliguntur. 1. Aquam ad ministerium Altaris præparare. 2. Diacono ministrare. 3. Pallas, & Corporalia ablueri. 4. Calicem, & Patenam ad Aram portare. 5. Panem consecrandum, quantum sufficiat pro Communionem populi, deferre. De secundo, quarto, & quinto non est opus ut verba faciamus, cùm ex jam dictis constet esse munia propria Subdiaconorum ministrare Diaconis, Calicem, & Patenam deferre ad Altare, ut quotidie experimur. De seligendo autem pane consecrandum pro populi Communionem, cùm jam cessent oblationes panis, quas antiquitus fideles faciebant in Missa, Subdiaconi non sunt amplius solliciti, & ab illis hoc officium in Parochos transiit, ad quos spectat tot particulas consecrare, quot opus habeat pro communicando populo.*

Porro circa primum officium, *Aquam ad ministerium Altaris præparandi*, scilicet ar postumus, cur Aquam, non etiam Vinum injungatur Subdiacono

De Sacramento Ordinis.

præparare? Puto respondendum ob duas causas. Prima, quia in duodecim transactis sæculis, quando fideles faciebant oblationes in Missa, offerebant panem, & vinum consecrandum, non autem aquam: idcirco officium erat Subdiaconi præparare aquam ad ministerium Altaris, immiscendam scilicet cum vino in Calice, quia nefas est consecrare vinum, & in eo aquam non miscere, *cap. Perniciosus valde. De Celebr. Missæ. ubi Gonzalez in Commentar. num. 2. tom. 3.* Altera causa est, quia spectat ad Subdiaconum infundere aquam in Calicem postquam Diaconus in eo vinum posuit, ut præcipit Rubrica Missalis, idèd monetur à Pontificali Romano eandem aquam præparare, cùm sit ejus officium, illam in Calicem ponere. Biffus ubi supra *d. Verb. Subdiaconus, num. 195. §. 13.*

Quòd verò ad tertium Subdiaconi officium, idest Pallas, & Corporalia ablueri; notandum est, Corporalia (sic dictum, quia in eo ponitur Corpus Christi, ut ex Alcuino, & Gavanto notat Biffus *Verb. Corporale, §. 3.*) debet esse ex lino, longitudinis duorum palmorum cum dimidio, & totidem latitudinis, aut parùm minùs, est antiquitus effect multò majus, quia ejus extremitatibus cooperiebatur Calix; ad nunc ad hoc utimur Palla parva; quo nomine vocabatur etiam ipsum Corporale, ut ait Gavantus *ad Rubr. Miss. part. 2. tit. 1. num. 1.* & Biffus *Verb. Palla parva n. 3.* quæ propterea & ipsa debet esse lineæ, non colorata, nec alterius materiæ; & vocatur vulgò *Animetta*, ex eodem Gavanto, & Bisso *d. num. 3. §. 3.* quia afferatur intra Corporale plicatum, veluti anima intra corpus. Utrumque autem Corporale, & Palla debet esse benedictum ab Episcopo, vel ab inferiori à Sacra Rituum Congregatione licentiam habente; & cùm semel in Sacrificio Missæ adhibuit fuerit tam Corporale, quàm Palla, à Laicis, vel Clericis minorum Ordinum tangi non possunt, absque expressa concessionem Episcopi, vel Privilegio Papæ (quo gaudent Conversi Religiosi ex Callisto III. Sixto IV. & Leone X. teste eodem Bisso *Verb. Patena, §. 8.*) & si ea tetigerint, peccant mortaliter secundum aliquos DD. ad secundum alios venialiter tantum, cessante contemptu, ut disputando firmat, citatis pro utraque opinione Theologis, Diana *Coordinatus tom. 2. trad. 1. resol. 182.* desumpta ex veteri *part. 10. trad. 11. resol. 2.* Bonacina, & Paluas apud eundem Biffum *d. Verb. Patena. §. 8.* qui omnes eandem prohibitionem tangendi advertunt vigere in Purificatoriis, postquam semel in Missa iidem usus est Sacerdos. Porro Corporalia, Palle, & Purificatoria, munda, & nitida servari debent; & cùm per usum immunda aliquantulum evaserint, tunc à Subdiaconis sunt abluenda; quia ex præcepto Pontificalis Romani ad eorum officium talis ablutio spectat juxta verba illa, quæ indicant modum servandum in iisdem abluendis; & quid agendum sit de ipsa lotione, videlicet: *Palle, quæ sunt in substratorio Altaris (idest Tobaleæ, quæ totam mensam Altaris cooperiunt, ut notat Magrini *Verb. Substratorium*) in alio Vase debent lavari; & in alio Corporales Palle; (idest Corporalia, Animettæ, & Purificatoria.) Ubi autem Corporales Palle lote fuerint, nullum aliud linteamen debet lavari; ipsaque lotioni aqua in Baptisterium vergi debet.* Corporalia, Palle, & Purificatoria post primam lotionem ab omnibus tangi possunt, imò traduntur Monialibus, vel aliis, ut meliùs dealbeant, & reficiantur. Biffus *d. Verb. Corporale. §. 6. ubi DD.*

His autem officiis de jure ad Subdiaconos spectantibus tria alia addiderunt Rubricæ Missalis, hic pariter referenda. Unum est, ut induti Alba, Tunicella, ac Manipulo cantent Epistolam in Missa solenni; antiquitus enim, ut dictum est supra *Decif. 22. num. 17.* Subdiaconi solam Albam vestiebant, non etiam Tunicellam, & Manipulum; sed in fine octa-

- 35 Beneficiati quando excusentur, vel non, à Breviario.
- 36 Beneficium tenet an obliget ad recitationem Officii?
- 37 S. Pii V. Bulla circa restitutionem fructuum à beneficiatis.
- 38 Personarii non ordinati in Sacris tenentur recitare Officium B. Mariæ Virg.
- 39 Restitutio fructuum ob omissum Officium obligat in conscientia.
- 40 Religiosi professi utriusque sexus obligati sunt ad dicendum Breviarium.
- 41 Moniales etiam antiquitus recitabant Officium Divinum.
- 42 Nocturne an Regulares debeant ad Matutinum surgere?
- 43 Professus in Sacris non ordinati, ac Moniales an extra Chorum obligati sint ad Divinum Officium? Rationes pro negativa. Resolvuntur num. 46.
- 44 Argumenta pro affirmativa, que est verior.
- 45 Consequenter obligare sub pœna peccati quatuor conditiones indicant.
- 46 Prelati Regulares an dispensent Professos non ordinatos ab Officio?
- 47 Ordinati in Sacris tenentur recitare Officium.

E Nucleatis Subdiaconorum Officiis, convenit explicare eorundem obligationes, que quidem in Ecclesia Latina duæ recensentur; Recitatio Divini Officii, & observantia Castitatis. De hac in sequenti loquemur; in præsentem autem de prima; circa quæ examinabimus;

- 1. Quid sit Divinum Officium, & quot nominibus appelletur?
- 2. Institutio Officii Divini, & Horarum Canonicarum an sit de Jure Divino, vel Ecclesiastico?
- 3. Quis redeget in hanc formam Horas Canonicas?
- 4. Qui sint obligati ad Horarum Canonicarum recitationem.
- 5. Quo Jure Subdiaconi non habentes beneficium, nec non Diaconi, ac Presbyteri teneantur recitare quotidie Canonicas Horas?
- 6. Quando hi excusentur à prædicta recitatione?

Quò ad Primum, Horæ Canonicæ, seu Officium Divinum est Sacrificium laudis de fructu laborum Deo debitum ab iis, qui in sortem Domini sunt electi clara voce solvendum, certis circumstantiis, per Ecclesiam determinatum. Hæc definitio colligitur ex Clem. 1. de Celebrat. Miss. in qua h. Sacrificium fiat loco generis, quia Sacrificium est omnis oblatio spiritualis Deo facta, sive sit Missæ, sive Confessionis, sive dedicationis sui ipsius Deo, sive macerationis carnis in jejuniis; aut disciplina, juxta illud Sacrificium Deo spiritus contribulatur. Psal. 50. 19. Dicitur laudis, nam in Divino Officio manifestantur virtutes, & excellentiæ Dei, testante Palmista Imola Deo Sacrificium laudis. Psal. 49. 14. Dicitur De fructu laborum, quia Laus Deo redditur vel puramente, ac spiritu; & hoc fit in Oratione mentali, quando fideles meditantur Divina mysteria, vel contemplantur attributa Divina, & excellentiam Majestatis Divinæ: vel cum voce, & lingua; & hoc modo laudatur Deus per Orationem vocalem. Hæc autem est duplex, Publica, & Privata. Illa est, quando cantantur, vel recitantur Divina Officia in Ecclesia pro ejus Ministros; vel etiam si extra Ecclesiam, dummodo sint ejus Ministri in hac recitatione illam repræsentantes. Glossa in Clem. Unica. in Verb. Orationes. De Reliq. & Vener. Sancti. Privata est, quando uniusquisque pro se orat tanquam particularis, non nomine Ecclesiæ. S. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 12. Igitur dictum est de fructu laborum, habita relatio-

ne ad Orationem Publicam, que fieri quidem debet corde, & spiritu, sed simul voce, & labiis per articulatam verba, ut ait Glossa in d. Clem. 1. Verb. Fructum laborum. De Celebrat. Missar. ad eum qui est obligatus recitare Officium, non satisfaciat, nisi recitet voce articulata, profertur verba ore, & labiis. Si enim Laici tenentur ex præcepto orare, ac Deum laudare, ut infra demonstrabimus num. 13. quando magis Clerici, ac religiosi, qui ministerio Divino sunt addicti; de quibus proprium est, quod dixerat David: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Psal. 33. 1. Dicitur clara voce solvendum; non quòd sit necessarium alta voce clamare, vel cantare toties quoties recitatur Officium; sed ne hoc fiat habituendo, vel syncopando, & tanta voce, ut recitans seipsum audiat. d. Clem. 1. de Celebrat. Missar. cap. Dolentes. Et ibi Glossa Verb. Studiòsè, cod. tit. Navarrus de Horis Canon. cap. 20. num. 14. Item, ut Clericus obligatus sciat, se non satisfacere, si illud tantum audiat, etsi auribus attentissimis; quamvis verum sit, quòd qui horas Canonicas persolvit in Choro, vel privatum cum socio, satisfaciat dicendo alternatim versus Psalmorum, ad versicula respondendo, ac Lectiões, Orationes, Capitula, & Responsoria audiendo, cum talis sit universalis consuetudo, ut notat Navarrus de Oratione cap. 10. num. 16. e ratione, quia ob unionem charitatis censentur unum corpus; imò si quis in Choro aliquos breves versus non dicat, puta dum interrogatur à Sacrifica de aliqua re necessaria, non tenetur supplere; nisi notabilem partem omittente, puta unum, aut plures Psalmos. Innocentius in cap. Dolentes. De Celebrat. Missar. Quapropter, qui additus est Choro, tenetur recitare alta voce Officium in Choro simul cum aliis in Choro recitantibus; & non satisfaciat obligationi, neque lucrari potest distributiones, si in Choro existens, Officium persolvat de per se submissa voce, ut ex Gaetano, & Navarro notat Marcellus Valpes in Praxi cap. 51. num. 12. & multò minus si sola præsentia sicut in Choro nihil psallens; ut faciunt aliqui Canonici prætextu immemorabilis consuetudinis, que cum sit merus abusus non potest salvare eorum conscientias, prout pluries declaravit S. Concilii Congregatio, & præcipue in Una Patavina die 17. Septembris 1667. que quidem declarationes leguntur extensæ apud mea Erotemata Ecclesiastica cap. 18. sub num. 17. & ratio redditur manifesta à Concilio Tridentino sess. 24. de Reform. cap. 12. Vers. Præterea; in quo eum dictum sit, quòd illi tantum (distributiones) percipiant, qui statim horis interfuerint, statim explicans Concilium, quid sit statim horis interesse, subdit hæc verba: Omnes vero per se, & non per substitutos compellantur interesse, atque in Choro ad psallendum invitato, Hymnis, & Canticis Dei nomine reverenter, ac distinctè laudare. Volendum valde de animarum pernicie tum hunc abusum sequentium, tum Prælatorum eundem eliminare non curantium. Cœcepimus De Canonicis libr. 2. num. 117. Et verba Bullæ 138. S. Pii V. relata infra num. 37. Tandem dicitur, certis circumstantiis per Ecclesiam determinatum; quia in recitatione Horarum Canonicarum servandus est modus, ordo, & ritus ab Ecclesiâ præscripti; non enim licet unicuique privato novam methodum recitandi Divinum Officium sibi præscribere; sed eam, quam Summi Pontifices approbarunt, observare. Cœcepimus de Canonicis d. lib. 2. num. 7. & Gobat. d. trad. 5. à num. 597. Et lego, alius oneribus non satisfaceret, ut ex Bullis S. Pii Quinti, Clementis VIII. & Urbani VIII. in principio Breviaris impressis; & asserere, quòd pro Officio longo fastidio recitare Officium breve, est opinio damnata ab Alexandro

xandro VII. die 18. Martii 1666. num. 6. Præter prædictas Bullas Pontificias habentur præcepta Ecclesiæ circa Divini Officii recitationem in cap. Presbyter. dist. 92. in cap. In die. De Consecrat. dist. 5. in cap. 1. Et cap. Dolentes. de Celebrat. Miss. Et in Clem. 2. cod. tit.

Non est autem ignorandum, quòd hæc divinarum laudum recitatio pluribus nominibus nuncupatur, videlicet: I. Officium ab efficiendo, quia Clerici illud quotidie tenentur efficere, id est exequi. Rabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 1. cap. 32. II. Hora Canonicæ, quia ad certas horas regulantur. Durandus de Ritib. lib. 3. cap. 1. Biffus in Hierurg. Verb. Nomen Officii §. 3. ubi refutat eos, qui dicunt, sic nuncupari, quia à Canonicis sunt recitandæ. III. Breviarium, nam Officium Divinum est breve, & admirabile compendium Sacræ Scripturæ. Gavantus in Rubr. Breviaris selt. 2. cap. 1. Magrius in Hierolog. Verb. Breviarium IV. Canon, quia sicut Vassalli Regibus, & coloni Dominis suis Canonem solvunt, sic Ecclesiastici Canonem Divini Officii quotidie deo impendunt. Gonzalez in Commentar. ad cap. Presbyter. 1. de Celebrat. Missar. num. 14. V. Penitum, prout illud nominat Ivo Carnotensis Episc. 19. dicens: Raro canonicum penum determinatis horis solvere non valeamus. VI. Cursus, eo quia juxta cursum Solis, à quo horæ mensurantur, recitatur; idè S. Macharius in sua Regula cap. 9. ait: Cursum Monasterii super omnia diligas. Et Venantius Fortunatus, qui florebat Anno 570. commendans Sanctos viros sui temporis in Divinis laudibus recitandis assiduos cecinit:

*Carmine Davidico Divina poemata pangens.
Cursibus assiduis dulces revolvit opus.*

Concordat eruditissimus Joannes Mabyllon Monachus Benedictinus, qui post lib. 3. Liturgie Gallicane addit Disquisitionem de Cursu, id est, de Officio Gallicano, in qua num. 1. hæc ponit: Hanc Disquisitionem inscribimus de Cursu Gallicano, quo nomine statas Ecclesiæ preces, que sub Breviarii nomine per singulos dies decurrunt, ac recitari debent, majores nostri solebant significare. Hinc Gregorius Turonensis Antistes librum è sui unum, de Cursibus Ecclesiasticis inscripsit. VII. Orarium, videlicet ab orando, ut ex Gavanto observat Gobatus d. trad. 5. n. 554. VIII. Officium Divinum vocatur etiam Psalmodia, ut in Bulla Urbana in principio Breviarii Incipien. Divinam Psalmodiam, nec non Psallentiam, ut in d. Verb. scribit Magrius referens hæc verba S. Damiani in Epist. ad S. Hieronymum: Peto etiam tuam ebaritatem, ut sicut à Revere tuo Alexandro Episcopo nostro adiecit Græcorum psallentiam, ad nos dirigere tua Fratemitas delesteret. His adimplatur Gonzalez in d. cap. 1. de Celebrat. Miss. num. 14. addens etiam ex antiquis Scripturibus alia nomina, quibus Divinum Officium nuncupatur, hæc Ordo psallentium, Collecta, Solemnitas, & alia ibi videnda.

Quò ad Secundum, Non levis controversia est inter Theologos, atque Canonistas. An obligatio recitandi divinum Officium Ecclesiasticis incumbens sit de Jure Divino, vel humano? Plurimi infra citandi docuerunt, eam esse de Jure Divino, & eorum hæc funt argumenta. Primò, quia de Jure Divino est consecratio Ministrorum Ecclesiæ per Sacramentum Ordinis, ut serviant Deo, & salutem populorum fidei vacent, ut pluries demonstratum est supra, & præcipue Decif. VI. & hæbetur expressum testimonium Divi Pauli Apostoli in illis verbis Act. 20. 28. Attendite vobis, & universis gregi, in qua vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisistis sanguine suo. Ubi Titinus notat, per verbum Episcopos Apostolum significasse Presbyteros, & sic omnes Ministros sacros. Sed pro hujus ministerii à Jure Divino instituti recognitione solvitur Canon

recitationis quotidianæ Horarum Canonicarum, ut dictum est supra in Verb. Canon. Ergo sicut Ministerium est de de Jure Divino, ita ejusdem Canonis impositio, ac solutio. Secundò, quia ejusdem Juris esse debet recitatio divinæ Laudis, que nunc fit in Ecclesia, ac erat illa, quæ olim fiebat in Legge Moysayca. Sed illa proveniebat ex præcepto Divino; ut legitur pluribus in locis Exodi, & Librorum Paralipomenon, sed præcipue 1. Paralip. 23. 30. ibi: Levitæ vero stent manû ad confitendum, & canendum Domino, similiterque ad Vesperam. Et de eorum personis videtur intelligendum id, quod ait David Psal. 54. 17. Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. Ergo etiam in Ecclesia Catholica obligatio, quam tenent Ministri in sacris constituti recitandi Canonicas horas censenda est de Jure Divino. Tertio valet argumentum à minori ad majus. Aut, multò magis, C. de Sacrosanct. Eccl. Everardus in Topicis Legal. loco 65. Barbosa loc. 73. ubi DD. Sed pro precibus coram Deo faciendis, & Oratioibus recitandis extat præceptum Divinum, & naturale obligans omnes Laicos fideles, ut docent omnes Theologi, inter quos Azorius tom. 1. lib. 9. cap. 34. quæst. 2. Baldellus in Theolog. Moral. tom. 2. lib. 3. disp. 19. n. 10. Mastrius cod. trad. disp. 14. art. 1. Erotemata nostra cap. 16. de Oratione num. 4. Ergò multò magis idem præceptum Juris Divini esse debet afficiens ministros Dei, qui ejus servitio per ordinem sacrum fuit mancipati. Quarto hoc indicatur in Psal. 118. Vers. 62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, & Vers. 164. Septies in die laudem dixi tibi. Item Apostoli, ac discipuli orabant hora tertia, quando in eos descendit Spiritus Sanctus Act. 2. 15. Divus Petrus hora sexta Orationi vacabat Act. 10. 9. Et ad Templum cum Joanne ascendit ad horam orationis nonam. Act. 3. 11. Et cur Apostoli elegerunt septem Diaconos, qui ministrarent mensis? Ecce: Nos vero Orationi, & ministerio Verbi infantes erimus. Act. 6. 4. Et Quintò validum, & usitatum est argumentum ab Etymologia vocabuli. Abbas cons. 82. num. 2. lib. 1. Barboia text. & DD. cumulans loc. 44. Sed horæ Canonicæ vocatur Officium Divinum. Ergo à præcepto Divino procedit obligatio illas recitandi quotidie, que Ministris sacris incumbit. His & aliis rationibus ita tenent Abb. in cap. 1. de Celebrat. Missar. S. Antoninus part. 2. tit. 9. cap. 12. §. 1. Angelus Verb. Horæ. §. 6. Rosella cod. Verb. n. 13. Tabiena 15. qu. & Armilla n. 11. Cardinalis in Clem. 1. de Celebrat. Missar. & Turcremata in cap. Presbyter dist. 91.

Contraria tamen sententia est communior apud Theologos, & Canonistas, qui tenent, ac docent, præceptum de recitandis horis Canonicis per personam servitio Dei mancipatas non esse Juris Divini, sed tantummodo Juris positivi Ecclesiastici; ea ratione, quia neque ex Scriptura Sacra, neque ex Ecclesiæ traditione, neque ex Sanctorum Patrum testimonio colligitur, Horas Canonicas Jure Divino institutas fuisse: imò ob hanc causam vocantur communiter Horæ Canonicæ, quia per Sacros Canones institutæ sunt, ut disserit Gonzalez in Comment. ad d. cap. 1. num. 17. de Celebrat. Missar. & Azorius d. 1. 10. cap. 1. quæst. 7. ubi relatis Laurentio, Rodolpho & Joanne de Lignano celeberrimis Canonistis ita docentibus in cap. Dolentes, de Celebrat. Miss. & Sylvestro in Verb. Hora, quæst. 8. num. 9. respondet contrariis argumentis, dicens: Abbatem antesignanum opinionis contrariæ accipere latissimo modo Jus Divinum pro omni eo, quòd habet aliquam relationem ad verba Scripturæ Sacræ, etsi non importent præcisum præceptum, prout sunt verba illa David, quibus ait, quòd septies in die precabatur, & quòd furgebat media nocte ad orandum, nam per ea narratur factum

sum ab illo Rege, sed non constituitur Jus, aut præceptum; alioquin omnes Reges cogentur id officii, ac meritis obire. His accedunt duo alia fortissima argumenta; quorum unum est, quod si hæc Horarum Canonicarum recitatio esset de Jure Divino non posset dimitti in Ecclesiis Collegiatis, in quibus aliquando instituta fuerat, ut considerant Salmanticenses in *Curso Theologiæ Moralis tom. 4. tract. 16. de Horis Canonicis cap. 1. num. 33.* ubi DD. allegantur; subdentes, quod nihilominus plurimæ reperiunt Collegiatae Ecclesiæ, in quibus cessat earundem Horarum Canonicarum recitatio, prout factum est in hac Diocesi Patavina, in qua octo ab hinc sæculis recitabantur horæ Canonicæ in Choro in Ecclesiis, S. Thomæ de Curte, S. Fidentii de Meliadino, S. Matthæi de Vantio, S. Laurentii Consylvarum, S. Martini de Tribano, & S. Justinae de Peruniquis; quarum omnium Ecclesiarum Canonicatus antiquitus obligabant ad residentiam, & ad divinas preces in Choro quotidie canendas; nunc autem, ex abusu temporum, vocantur simplicia beneficia, & piseantur summa aviditate ab otiosis Clericis, absque ulla memoria antiquarum obligationum publicam Psalmodiâ in istis Ecclesiis requirentium. Aliud argumentum est, quod si obligatio recitandi horas Canonicas esset de Jure Divino, nullus posset dispensari per Papam ab hac obligatione; siquidem Papa non dispensat, nec dispensare potest contra Jus Divinum, ut docent omnes Theologi, atque Canonistæ, quos citat, & sequitur Fagnanus in *cap. Pœnitentiam, n. 79. de Offic. Ordin. tom. 2. nec non in cap. Henricus, n. 20. de Clericis pugnans in duell. tom. 6.* Sed sic est, quod aliquando ex gratia specialia Papa dispensat cum aliquo Clerico obligato ad Horas Canonicas, ne ad earum recitationem teneatur, ut testatur Pyrrhus Corradus in *Praxi dispensat. Apostolicar. lib. 4. c. 2. n. 50.* nec etiam num. 58. ita dicens: *Summus Pontifex potest per suam dispensationem excusare quem ab horis Canonicis, cum illa sint jure humano præcepta; ipsæque Papa possit circa omne jus humanum dispensare, cap. Proposuit, de Consecr. Preb. & hoc idem scribit Navarrus cap. 11. de Oratone num. 31.* addens tamen, quod hoc Papa vix facit; idque in se ipso expertum fuisse, nam cum studeret Tholose procuravit dispensationem ab Horarum Canonicarum recitatione, ut melius studio vacaret, sed eam obtinere non potuit. Hanc eandem opinionem tenet Gavantus in *Rubr. Brev. d. sect. 1. cap. 4. n. 1. Barbosa in Collect. DD. in d. c. Presbyter. 1. de Celebrat. Missar. n. 16. & in cap. Dolentes, n. 13. eod. tit. atque Bonacina plurimos cumulas tom. 1. de Horis Canonicis disp. 1. quest. 6. pund. 3.*

In hac opinione discrepantia placet mihi modus dicendi, quo usus est M. Antonius Cæcilius in *Instit. Majorib. lib. 5. tit. 7. num. 5.* videlicet, debitum recitandi quotidie Divinum officium esse de Jure Divino; modum autem & ritum illud recitandi esse de Jure Ecclesiastico; & sic concordantur supradictæ discrepantes opiniones. Ecce hujus Auctoris verba: *Utrum autem hoc pensum in horas prædictas sic partitum verè ex Divino præcepto sit, an id minus? non est certè, ut mihi videtur, facilis solutio: quandoquidem doctissimi, ut neque valde religiosi viri, hoc in questione disceptarunt: sed ego potius Sylvestrum sequor, quod scilicet obligatio fiat horis, sic in septem intervalla distinctas laudes divinas canendi cum illis precibus, hymnis, & psalmis &c. à Patribus quidem antiquis in Ecclesia introducta sit, non tamen ex divini jure præscripta. Pensum autem Divinum alicujus in definiti officii Jure Divino, & naturali præcipitur. Hinc est, quod stylus Romanæ Curie observat, teste eodem Pyrrho Corrado d. lib. 4. de Dispensat. cap. 2. num. 50. & 58. quodcumque contingat alicui dispensari ab obligatione recitandi Divini officii, eidem semper injungere, ut quasdam cer-*

tas alias preces quotidie recitet, puta Officium B. MARIE Virginis, vel ejus coronam, aut quid simile, adeo ut nunquam tollatur debitum solvendum alicujus recitationis, sed commutetur in brevius, vel facilius.

Quò ad Tertium, in quo quaeritur, *Quis redegerit in banc formam Horarum Canonicarum? Præmittendum est, quod Psalmodiâ incepit unâ cum ipsâ Ecclesia tempore Apostolorum; siquidem eorum exhortatione non solum Clerici, sed etiam Laici ad fidem conversi congregabantur simul, die, ac nocte ad divinas Laudes psallendas, ut testantur omnes Sancti Patres antiqui, quos referunt Francolinus de Horis Canonicis. part. 1. cap. 2. Cecoperius de Canonicis lib. 2. num. 4. & Gopalez in Comment. ad d. cap. 1. de Celebr. Missar. num. 17.* ubi ex Tertulliano in *Apolog. adv. gentes in princ. & ex Eusebio in Hist. Eccl. lib. 5. cap. 26.* referunt, Plinium secundum Provinciam regentem in Oriente consuluisse Trajanum Imperatorem, quid sibi agendum de Christianis, qui *Diis sacrificare detestabantur, & carnis antelucanos ad canendum Christum faciebant*, quod etiam notant Eminent. Card. Baronius, & Spondanus ejus Summator Anno 51. num. 20. ac Surius in Vita S. Huduvialis Archiepiscopi die 6. Junii col. 3. in fin. tom. 3. pag. 163. tergo. Hinc Joannes Mabillon in *Disquisit. de cursu Gallicano, §. 1.* quam post non tuam Liturgiam Gallicanam, referit libellum quemdam Anonymi perversum, tractantem de cursu Ecclesiasticorum origine, in quo quinque genera Cursum, idest Divinorum officiorum habentur: *Unum Asiaticum, quem institutum asserit à Sancto Joanne Evangelista, episcopo discipulo S. Polycarpo, primo Smyrnonum Episcopo, quod deinde in Gallias fuit inductum. Alterum Alexandrinum auctore S. Marco Evangelista, & hoc transiit in Scythiam, & receptum in Monasteriis Lerinensi, & Massiliensi. Tertium Orientale à S. Athanasio adactum, & à S. Marcario decantatum in duodecim horarum distinctum. Quartum Ambrosianum, seu Mediolanense, à S. Ambrosio pro usu Ecclesiæ suæ reformatum; & Quintum Benedictinum, quod per S. Benedictum pro suorum Monachorum usu, à Breviario Romano excerptum, statutum fuit; & ex his faciliè est colligere, quod Horæ Canonicæ habuerunt exordium à Sanctis Apostolis, à quibus fuerunt distributæ in horas nocturnas, & diurnas, singulæ earum assignatis psalmis, collectis, & Lectionibus, de quibus locus videtur S. Clemens in *Constitutionibus Apostol. lib. 8. cap. 30. & c. 40.* teste eodem Gonzalez in d. cap. 1. de Celebr. Missar. num. 17. ubi subdit. Polydorum Virgilium errasse, dum in lib. 6. de Invent. rer. c. 2. scripsit, Breviarii dispositionem factam fuisse à Papa Pelagio I. per text. in cap. Eleutherius. 91. dist. idest Anno 555. siquidem Psalmodiâ in primis Ecclesiæ sæculis, ut dictum est fuisse usitatam testatur S. Cyprianus lib. 1. de Orat. Domin. S. Basilus tom. in instit. Moral. tom. in Regulis fustis num. 37. & alii plureres antiqui Patres apud Gonzalez num. 17. idemque advertit Magrius in *Hierolex. Verb. Horæ Canonicæ. Imò Socrates Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor Anno 430. lib. 6. cap. 8.* alterni cantus originem tribuit S. Ignatio tertio post Divum Petrum Antiocheni Episcopo, etenim ibi scribit: *Ignatium vidisse aliquando Angelos hymnis alternatim decantantes sanctam Trinitatem celebrantes; indeque canendi rationem, quam in illa visione animadvertierat, Ecclesiæ Antiochense tradidisse; unde ista traditio ad omnes populos pertransiit.**

His stantibus, ut respondeamus Quaesito, opus est dicere id, quod legitur in Concilio Toletano VI. Can. 6. scilicet *longinquitate temporis sepe fieri, ut originis ratio non pateat; nam sic certum est, recitationem divinarum laudum provenire ab Apostolis, earumdem compositionem ex Psalmis, Hymnis, lectionibus,*

bus, responsoriis, versiculis, benedictionibus, absolutionibus, capitulis, invitorio, antiphonis, & collectis, seu orationibus (hæc enim omnia organizant Breviarii corpus) incertum est, quis fuerit proprius, seu primus Auctor; & magis verisimile est, excursu temporis à Summis Pontificibus supradictis omnes partes revivis, purgatas, & firmatas fuisse. Siquidem (ut subiungit Gonzalez in *dist. cap. 1. de Celebr. Missar. num. 19.*) Theodosius Imperator rogavit S. Damasum Papam Anno 368. circiter, ut Divinum officium pro singulis horis in melius disponeret, qui hoc negotium commisit Divo Hieronymo, quo eximiam ejus Literarum, ac linguarum peritiam. Divus Hieronymus Psalterium emendavit; Evangelia, & Epistolâs distribuit; scripturæque pro qualibet Hora Canonica ordinavit, quod Opus S. Damasus Anno 382. approbavit, & in omnibus Ecclesiis observandum præcepit; addito, quod in fine uniuscujusque Psalmi diceretur Versus *Gloria Patri, &c.* ut ipse S. Hieronymus exoraverat, prout ex ejus Epistola, quæ legitur in primo Tomo Conciliorum post illam S. Damasus, pag. mibi 707. Hanc ex Gonzalez observationem confirmat Magrius in *Verb. Breviarii* per hæc verba: *Certum est, quod ante Diti Hieronymi Læctionarium, nullus orandi methodus in Dei Ecclesia præscriptus erat. Igitur primus, qui formam recitandi Horas Canonicas firmavit, & juxta illam Divini officii pensum solvi præcepit, fuit S. Damasus Papa; de quo etiam in libro Pontificali, de ejus Decretis d. tom. 1. Concil. pag. mibi 705. legitur: Hic constituit, ut Psalmi die, nocteque canerentur per omnes Ecclesias, qui hoc præcepit Presbyteris, Episcopis, ac Monasteriis, scilicet juxta dispositionem à S. Hieronymo factam, & ab ipso Damaso approbatam. Successivè Gelasius in Concilio Romano post approbationem Codicum Ecclesiasticorum Scriptorum, pro conscientie legentium securitate, confirmavit lectiones, quæ ex utroque testamento postæ sunt in Breviario legendæ pro tempore, ut patet in cap. Sancta 15. dist. Subsequentia postea sæculo S. Gregorius Magnus ejusdem lectiones, ac Breviarium revidit, purgavit, ac in meliorem formam recitandum proposuit, ut legitur in Bulla S. Pii V. *Quod à Nobis*, in principio Breviarii impressa, quod notat Gavantus in *Rubr. Brev. sect. 1. c. 2. n. 2.**

Hæc forma Breviarii à S. Damaso constituta, & à Gelasio Papa, ac à S. Gregorio confirmata, servata fuit usque ad millesimum annum; sed tunc, devotione ægotante, non pauci fuerunt, qui opinionem ab Alexandro VII. nostris temporibus damnatam invexerant, scilicet satis esse, ad solvendum Divini officii debitum, recitare quotidie Matutinum breve, ut in die Paschæ, vel Pentecostes; quapropter contra illam decretum tulit Gregorius VII. Anno 1076. quod legitur in cap. In die. de Consecr. dist. 5. in quo præcepit, recitandos esse Psalmos prout in Breviario Romano præscriptos, tam in ferialibus, quam in diebus festis, proscripta antedicta ex tædio recitantium genita opinione. Fas est credere magis prolixam fuisse usque ad Gregorium VII. Breviarii formam, etsi quod ad Psalmos idem esset numerus, quem nunc observamus; nam notat Magrius in *d. Verb. Breviarii*; quod Innocentius III. anno circiter ducentesimo supra millesimum ordinavit ejusdem Breviarii reformationem, ac restrictionem circa preces, aut lectiones, quod opus assumpsit Aymonius Minister Generalis Ordinis Divi Francisci, quo completo, & in breviori methodum redacto, Gregorius IX. illud approbavit, & unâ cum Missali pariter reformato, ubique observari decrevit, ut ex *Vivario de Veter. Mon. lib. 4. cap. 4. art. 4.* ex Radulpho Tugrensi *Propos. 7.* & ex *Wadingo Annal. Minor. Anno 1244.* refert supradictus Gonzalez ad d. cap. 1. de Celebrat. Missar. num. 19. & differit Magrius *d. Verb. Breviarii col. 1.*

Tandem trium subsequentium seculorum decursa, quibus Ecclesia Romana Breviario per Gregorium IX. constituto usa fuerat, multi irrepierant abutibus in publicis Precibus recitandis; præcipue in mutilatione Psalmorum, ac introductione ad Episcoporum libitum novarum lectionum; quibus corrigendis à Concilio Tridentino sess. 25. in fine, in Decreto de *Indice Librorum, Catechesi, Breviario, & Missali* requisitum fuit Romani Pontificis iudicium, & auctoritas; quod exequens S. Pius V. tum Missale, tum Romanum Breviarium restituit, purgavit, ac ad legitimum formam reduxit Anno 1568. prout in ejus Bulla *Incipiem. Quod à Nobis*, impressa in principio Breviarii, in qua præcipit, ut in toto orbe servetur ab his, qui tenentur horas Canonicas recitare, aliàs muneris suo satisfactoris; & omnibus iussit Prælati, ut hoc introducant tam in choro, quam extra chorum; permittendo tamen, ut Breviaria non Romana, antiquiora ducentis annis, computandis ab approbatione istius (si tamen ab initio pro illis obtenta fuisset licentia Apostolicæ Sedis) conserventur ad usum officii; ita tamen ut mutari possint in hoc Romano, iis ommissis, si Episcopus, ac Capitulum consentiant; & hoc ut tollatur varietas, & firmetur unitas orandi. Recognitum deinde fuit Breviarium Romanum Anno 1602. à Clemente VIII. quia ob incuriam Typographorum, & audaciam aliquorum erat aliquantulum depravatum; ac Urbanus VIII. Anno 1631. aliqua, quæ ex rudi latinitate in Hymnorum metris ab elegantia descedebant, castigari, poliri, vel ex integro condi fecit, itaut in præsentibus habeamus Breviarium suis omnino numeris, ac perfectionibus absolutum, ut ex Bullis eorumdem Pontificum Clementis, ac Urbani VIII. in initio ejusdem Breviarii post illam S. Pii V. impressis. De hac reformatione leguntur hi Versus:

Disposuit primum Damafus Breviarium; At illud Corruptum purgant Pontifices alii: Restituit Pius, ac de Præcepto esse reussu Clemens, Urbanus denud perpoliunt.

Quò ad Quartum, Requiritur, quoniam sint obligati ad Horarum Canonicarum recitationem, respondetur, concordem esse Theologorum, atque Canonistarum doctrinam, quod tria genera personarum Ecclesiasticarum ad illam tenentur, nempe Clerici beneficiati, Religiosi professi, & Ordinis sacris insigniti, nempe Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi; de quibus omnibus breviter, quæ scitu necessaria sunt, hic tangemus.

Primò igitur Clerici beneficiati tenentur quotidie officium Divinum celebrare, vel publicè in Ecclesiis, si sint additi alicui Cathedrali, aut Collegiatae; vel privatim in domibus suis, si extra dictas Ecclesias sint investiti. cap. Presbyter. 91. dist. cap. 1. & cap. Dolentes. de Celebr. Missar. cap. Quia per ambitiofam. De Rescript. in 6. Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 9. de Reform. Curie. §. Statutum &c. & Constitutio 135. S. Pii V. quæ incipit: *Ex proximo*, publicata Anno 1572. Nomine autem beneficii veniunt Episcopatus, Canonicatus, Dignitates, Praepositura, Parochiales, beneficia simplicia, ut sunt Clericatus, ac Præsimopia, nec non Capellanie Ecclesiasticæ, idest auctoritate Episcopice erectæ, etsi sint manuales, ut latè disferunt, ac demonstrant Baldellus in *Theolog. Mor. tom. 2. libr. 3. disp. 23.* Azorius *libr. 10. cap. 3.* Gobatus in *Theolog. Experim. tract. 5. num. 572.* ubi notat famosissimum Regulam, *Beneficium datur propter officium.* Salmanticenses in *Curso Theol. Mor. tom. 4. tract. 16. de Hor. Canon. cap. 2. pund. 3. §. 1.* Diana *Coordinatus tom. 3. tract. 6. per totum resol. 1.* desumpta ex veteri *part. 8. tract. 7. resol. 1.* in qua disputat, an Cardinalis non ordinatus in sacris, & adhuc nullam habens beneficium teneatur pensum officii Divini solvere?

Ut autem prædicti beneficiati, ratione beneficii obli-

obligati sunt Horas Canonicas recitare, opus est, eos adeptos fuisse possessionem beneficii; vel per illos stare, si eam non susceperint; siquidem si nullo impedimento detineantur, subiecti sunt huic obligationi; secus si impediatur lite, & non habeant moralem probabilitatem vincendi; requiritur enim vel pacifica possessio, vel moralis certitudo consequendi fructus. Sanchez in *Confil. Mor. lib. 2. cap. 4. dub. 76. num. 10.* Pellizarius *trac. 5. cap. 8. num. 195.* Emin. Card. de Lugo *spons. Mor. lib. 5. dub. 5. num. 9.* & Salmanticenses *d. cap. 2. §. 3. num. 39.* Quod si possidentes beneficia priventur fructibus absque eorum culpa ex inopinatis accidentibus furti, alluvionis, siccitatis, belli, aut similibus, pariter excusarentur, prout su praetati DD. notant; qui advertunt aliter esse dicendum, si quis reciperet beneficium ex resignatione, reservatis omnibus fructibus resignanti, vel ex Statuto Ecclesiae per duos, aut tres primos annos non lucraretur fructus, tamquam assignatos Fabricae, vel aliis Praebendatis, quia sicut non esset excusatus a residentia, & aliis functionibus Ecclesiae, ita neque a recitatione Divini Officii, ut late ostendunt DD. quos citat, & sequitur Barbosa in *cap. Dolentes. num. 9. de Celeb. Missar. Salmanticenses d. cap. 2. num. 44. & 45.* Reginald. *d. lib. 30. n. 30.* & Bonacina *de Hor. Can. disp. 1. q. 2. p. 4. n. 21.*

Porro celebris est alia questio, quam Canonistae, ac Moralistae examinant, utrum teneatur Officium Divinum dicere, beneficium tunc qui habet, ex cuius fructibus non sumit, suam necessariam sustentationem? Alii enim negant, quorum antesignanus est Sotus *lib. 10. q. 5. art. 3.* Pellizarius *d. trac. 5. cap. 8. num. 187.* & alii plurimi collecti per Salmanticensem Collegium *d. cap. 2. sub num. 46.* quod tamen eorum opinionem non approbat; sed contrarium firmat sub *num. 48.* & recte quidem, nam sibi imputet qui beneficium tunc accepit; a quo, si causa pensis Officii Divini sentit se gravatum, potest se exonerare, renunciando, & dimittendo praedictum beneficium; est enim lex, & praecipuum Ecclesiae, quod beneficia five divites, five erites recitent Canonicas Horas; a quarum recitatione si absque legitima causa infirmitatis, vel alterius Canonici impedimenti cessaverint, peccant mortaliter, & ad fructuum restitutionem tenentur, ut decernit Concilium Lateranense sub Leone X. *d. sess. 9. §. Statuimus;* necnon Constitutio antedicta 135. S. Pii V. cuius verba hic me non piget transcribere, tamquam magistralia pro decidendis dubiis circa quantitatem fructuum ob non recitatum Divinum Officium restituendum.

Not huic rei (verba sunt Bullae Piana) evidentius, atque expressius providere volentes, statuimus, ut qui Horas omnes canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidia dividerentur: Qui vero Matutinum tantum dimidiam: qui ceteras alias horas, aliam dimidiam: qui horam singulam sextam partem fructuum eius dimidiet; tamen aliquis Choro additus non recitans omnibus horis Canonicis cum aliis praesens adstet, fructusque, & distributiones foris aliter assignatas, sola praesentia, iuxta statuta, consuetudinem, vel alias sibi lucrifecisse, praetendat; si etiam praeter fructuum, & distributionum amissionem, grave peccatum intelligat, se admisisse. (Notent haec verba, paveant, & respiciant Canonici, & Confessarii absolverentes Canonicos, qui in Choro non recitant cum choro Horas Canonicas, & ob consuetudinem putant sola praesentia, vel de per se privatim recitantes suo oneri satisfacere.) Sequitur Bulla Piana: Item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excuserit, grave peccatum intelligat admisisse.

38 At quicumque pensiones, fructus, aut alias res Ecclesiasticas ut Clericis percipit, eum modo praedicto ad dicendum officium parvum B. Mariae Virginis decerni-

nium obligatum; & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum, amissionem obnoxium. Hucusque Verba Bullae S. Pii V. ex quibus manifeste apparet, beneficarios non recitantes Divinum Officium, praeter culpam mortalem, obligatos esse ad fructuum restitutionem; quam quidem facere tenentur, nulla Judicis sententia expedita, sed ut dici solet, in conscientia, ut concorditer tenent omnes DD. quos citat, & sequuntur Salmanticenf. *d. trac. 16. de Horis Canon. cap. 2. n. 53.* inter quos Petrus Navarra *de Ref. lib. 2. cap. 2. num. 195.* Layman *lib. 4. trac. 2. cap. 5. num. 1.* Filiucius *trac. 28. cap. 10. q. 4. n. 311.* novissime Gobatus *trac. 5. num. 581.* & sequ. apud quos DD. & praecipue apud Salmanticenses ventilantur nonnullae difficultates circa praedictam restitutionem, quas ibi studiosi poterunt videre, ut in casu consulendi beneficiatis contumaciis in officii recitatione, vel eos absolventi, non illaqueent suam conscientiam; sunt enim casus, qui sudare faciunt, aut potius algere Confessarium, ut non semel ego expertus sum in audiendis Confessionibus.

Secundum genus personarum Ecclesiasticarum, quae ad pensum Divini Officii quotidie persolvendum tenentur, sunt Religiosi professi, utriusque sexus, in Religione usum chori habente, ut constat ex *Clem. 1. de Celebrat. Missarum;* & ex concordia Theologorum, & Canonistarum doctrina, quos allegat Rodriquez *tom. 1. Q. Regular. q. 42. art. 1.* Miranda *tom. 1. Manual. Prel. q. 37. art. 5.* S. Antoninus *2. part. tit. 9. cap. 12. §. 3.* Angelus *Verb. Hor. n. 25.* Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 10. num. 7.* & Diana *part. 10. trac. 14. resol. 3.* quae jacet in Coordinato eius opere *tom. 3. trac. 6. ref. 19.* quibusaddo Gobatum *d. trac. 5. num. 568.* & Salmanticenses *d. trac. 16. de Horis Canon. cap. 2. num. 9.* qui omnes deducunt originem hujus obligationis ex antiquissima Ecclesiae traditione, nec non ex Regulis, & Statutis, ferè omnium Religionum, quae quotidie Horas diurnas, ac nocturnas psallunt in Choro; ut constat ex usu Religiosorum S. Marci Evangelistae, & ex Philone probat Valdensis *tom. 3. tit. 3. cap. 122. num. 4.* & 5. ac refert Lezana in *Summatom. 4. Verb. Officium Divinum. n. 2.* & de Monialibus habetur testimonium Divi Hieronymi *Epist. 27.* in qua scribit vitam S. Paulae Romanae, eamque transcribit Surius *die 27. Janu. 41 rii tom. 1. ubi pag. 226. col. 2. in fine de ea haec dicit: Mand. hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio per ordinem (ipsa, & aliae Virgines apud illam conviventes) Psalterium cantabant; nec licebat cuique sororum ignorare Psalterium: Idcirco non tam Monachi, & alii Regulares, quam Moniales debent id, & noctu Deum in Choro laudare. An autem teneantur sub medium noctis à stragulis ad Templi regulas, & lecto ad Chori lectum, ex cubiculi causa ad Dei aulam projici? Legendus Gobatus *trac. 5. num. 556.* ubi refert praedictas antitheses, à quodam, ut ait, indiscreto Thomista refutatas contra non surgentes media nocte ad Matutinum, illaque retundit. Excipiunt autem ab hac obligatione Chori, & Horarum Canoniarum Novitii, Conversi, Professi ex dispensatione Pontificia uxorem ducentes, ejecti in perpetuum à Religione, damnati ad trimeses; non etiam Apostatae, & de fugitivi; ut de omnibus rationem reddat, & DD. allegat Collegium Salmanticense *d. trac. 16. cap. 2. num. 9.* & 10.*

Verum circa hoc secundum genus obligatorum ad Divini Officii pensum persolvendum, famosa est Questio, & non levis difficultas, Utrum professi non ordinati in Sacris; ac etiam Moniales teneantur sub mortali recitare Horas Canonicas privatim, quando non accesserunt ad eas psallendas, seu dicendas in Choro? Pluries hanc questionem tractavit, & pro utraque opinione Doctores innumeros retulit Diana variis in partibus resolutionum ejus; quae omnes nunc leguntur simul collectae in opere Coordinato *d. tom. 3. trac. 6.*

trac. 6. de Horis Canonicis Respl. XII. XIII. XIV. XV. XVII. in quibus curiosus Lector reperiet quicquid tam pro, quam contra in hac controversia allegari potest. Illi, qui eximunt ab hac obligatione Professos sacris non initiatos, atque Moniales, fundant se in eo, quod nulla adest lex scripta de illa; sed debitum hujus recitationis (ut ajunt) nascitur ex sola consuetudine. Ad consuetudinem haec non potest obligare ad culpam mortalem, quia introducta est ex sola pietate, ac devotione, ut salutare Virginem in meridie, ac vespere; jejunare in ejus vigiliis; & sicut horum omnisio non est mortalis, ita neque non recitatio officii extra Chorum. Item consuetudo introducta ex errore, vel ignorantia, non est obligatoria. Talis est haec, de qua agimus, nam invaluit apud plurimos credentes ex errore, quod obligat sub mortali; vel ex dictis Confessoriorum ignorantibus, quorum ingens est numerus, praecipue apud Moniales. Item ut consuetudo obliget ad mortale, constare debet, eam expressè inductam fuisse cum obligatione hujusmodi; nam si dubitare contingat, amplectenda est opinio excludens obligationem. *leg. si Praes. ff. de Pavis, l. ea que, de Regul. Jur. Has & alias rationes allegat Collegium Salmanticense d. cap. 2. à n. 12. & sequ. citans plures DD. hanc opinionem probabiliter asserentes, praeter illos, quos cumulat Diana in supra adductis resolutionibus; & inter illos extat Carmel in Regula D. Benedicti disp. 103. art. 2. resol. 8. num. 1358. Bordonus Var. Resol. part. 1. resol. 30. n. 3. & Lezana *d. tom. 4. Verb. Officium Divinum, num. 5.**

His tamen non obstantibus contrariam opinionem, videlicet quod Professus, qui non sunt in Sacris, atque Moniales teneantur recitare privatim Divinum Officium, quod in Choro non persolverunt, tenet major, ac sanior Theologorum numerus, quos longa serie cumulat Collegium Salmanticenf. *d. cap. 2. n. 19.* inter quos Pellizarius *tom. 1. trac. 5. c. 8. n. 53.* Reginald. *lib. 18. n. 140.* Tamburinus *de Jure Abb. tom. 2. disp. 10. quest. 1. num. 11.* Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 27. num. 9.* Sanchez *Confil. tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 3. num. 6.* & 12. Baldellus *tom. 2. lib. 3. disp. 22. num. 13.* Donatus *de Regular. tom. 4. trac. 18. Quest. 18.* & ceteris ommissis, ipse Diana *Coordinatus d. tom. 3. trac. 6. in cit. resol. 12.* & sequ. praesertim in *resol. 16.* desumpta ex Veteri ejus opere *part. 10. trac. 11. resol. 45.* cujus quidem Dianae opinio censenda est maximi ponderis, tum quia maturè, ac pluries trutinatus est utriusque Sententiae fundamenta; tum etiam quia laxiorem eligit, quando salva conscientia id posse facere putat; cumque in praesenti teneat pro obligatione, de qua disputat, dicendum est, eam solidioribus inniti fundamentis. Haec autem sunt. 1. Quia obligatio recitandi Officium Divinum Professorum Choro additorum, ac Monialium est onus personale, quod sequitur personam ubicumque fuerit. 2. Quia obligatio recitandi in privato est sequela recitandi in Choro; ergo sequitur naturam illum. *cap. Accessorium. De Reg. Jur. in 6. l. Cum principali. ff. eod. tit.* Sicut ergo Professus, ac Moniales obligati sunt sub mortali recitare in Choro; ita si deficient in eo, tenentur in privato. 3. Quia pro professionem facti sunt Ministri Ecclesiae ad orandum Deum pro publicis ejus indigentibus quotidie; quod si omiserint facere in Choro, debent privatim facere, ut suo muneri publico satisfaciant. 4. Quia consuetudo universalis est, ut praedicti Professus, ac Moniales sint obligati sub mortali ad recitandum in privato, quando non id fecerint in Choro. Ergo tamquam lex est servanda, *cap. fin. de Conjuer.* Quod autem haec consuetudo sit cum obligatione sub pena mortalis peccati, dignoscitur ex illis quatuor conditionibus, quae pro ejus cognitione assignantur à Bonacina *de Legib. disp. 1. q. 1. punct. ult. §. 3. num. 21.* scilicet, si Superior redarguat, vel pu-

niat eam non observantes. Si populus ob ejus violationem scandalizetur. Si materia illius multum conferat ad bonum commune. Si major pars Communitatis ita sentiat. Haec autem omnes conditiones concurrunt in consuetudine, de qua loquimur, nam Praelati increpant non recitantes Officium neque in Choro, neque in privato; Boni de hac ommissione scandalizantur; Ecclesia defraudatur orationis illius auxilio; & in quacumque religione major pars tenet pro hac obligatione. 5. Tandem quia haec consuetudo est rationalis, de re honesta, Juri Divino, ac naturali consona; convenit enim, ut Deo pensum quotidianum Horarum Canoniarum solvant, qui per Professionem sive Masculi, sive Feminae sunt ejus servitio consecrati, ut latius differunt tum Donatus *d. q. 8. & 9.* tum Salmanticenses *d. cap. 2. num. 19.* ubi firmant, ac tenent, peccare mortaliter tam Religiosum professum, quam Monialem omitterentem recitare privatim Officium, quo die in Choro illud non dixerunt.

Nec subsistunt fundamenta pro contraria Sententia allegata. Non illud, quod haec consuetudo sit introducta ex sola devotione, ac pietate, quia verius est, eam fuisse inductam cum obligatione sub peccato mortali, ob illas quatuor conditiones supra enarratas, quae illam comitantur. Nam illud, quod haec obligatio provenit ex errore, vel ignorantia, quia cunctis praeteritis Saeculis Sancti Patres, ac viri doctissimi eam tradiderunt: imò quod haec consuetudo non obliget ad peccatum, dici non potest, nisi cum nota erroris, & ignorantiae, nam offendit principia Religionis nostrae, & debitum, quod Deo est solvendum de jure Divino naturali ab his, qui mancipantur ejus servitio, quapropter Donatus *d. tom. 4. trac. 18. quest. 9. numer. 5.* cum demonstraverit, Moniales teneri privatim Divinum Officium recitare, quando in Choro ipsum non persolverint, subdit: *Contraria opinio mihi videtur omni probabilitate carere, ne dicam, quòd sit temeraria, contra communem, scandalosa, & odiosa saluti animarum.* Eadem pleniori calamo scribunt Salmanticenses *d. trac. 16. de Horis Canonicis cap. 2. num. 19.* qui addunt num. 20. posse Praelatos Regulares aliqua vice ex justa causa dispensare cum suis subditis professis, sed nondum Sacris initiatis, ut non teneantur horas Canonicas recitare, cum in eis talis obligatio sit una ex observantis Regularibus, circa quos iidem Praelati possunt dispensare; quod affirmandum venit etiam de Abbatibus erga suas Moniales.

Tertium denique genus Ecclesiasticorum, qui adstricti sunt recitare quotidie Canonicas Horas, censentur Clerici ad Ordines Sacros promoti, nempe Subdiaconi, Diaconi, ac Presbyteri, etsi nullum habeant beneficium, neque alicui Ecclesiae sint deputati; tenentur enim ad eas statim, dum Ordine Sacro sunt insigniti, ut testantur omnes Theologi tam Scholastici, quam Morales, necnon omnes Canonistae, & Summistae. S. Thomas in *Quodlibet. 6. q. 5. art. 8.* Hostien. Jo. Andr. Abbas; & alii, quos citat, & sequitur Fagnanus in *cap. Presbyter num. 15. de Celebrat. Missar. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 16. num. 2.* Lessius *lib. 2. cap. 37. dub. 9. n. 41.* Castropalaus *tom. 2. trac. 7. disp. 3. punct. 1. §. 1.* Salmanticenses *d. trac. 16. de Horis Canon. cap. 2. num. 3.* Baldellus in *Theol. Mor. tom. 2. lib. 3. disp. 21. num. 3.* Azorius *lib. 10. cap. 5. quest. 1.* Donatus *tom. 4. trac. 18. quest. 3.* Gobatus in *Experim. Theol. trac. 5. num. 559.* & passim omnes Catechismi à quo Jure imposita sit ista haec obligatio? & quando ab eo eximantur, videbimus in sequenti.